

החוג ללימודי אסיה
לרכב על הפיל; שינויים חברתיים ופוליטיים בהודו העכשווית
ד"ר ארנית שני

השימוש בהיסטוריה ככלי פוליטי בהודו החל משנות ה-70 של המאה ה-20

תאריך: 22/10/2014

מגישה: עדי אוזדובה

ת.ז: 034655019

תוכן עניינים

מבוא	3
רקע	4
תפקידה של ההיסטוריה בעיצוב חברה	4
התנועה הלאומנית בהודו והנרטיב ההיסטורי	5
מקרה בוחן ראשון	8
מקרה בוחן שני	10
סיכום	12

מבוא

הציוויליזציה ההודית היא בת אלפי שנים, יש לה קורפוס כתבי קודש עתיקים, אתרים ארכיאולוגיים מרתקים והיסטוריה ארוכה ומסועפת. אך הודו, כיישות מדינית, היא בת 67, הווה אומר די צעירה וחדשה. מקימה, אשר יצקו את תוכן זהותה כמדינה חילונית, פלורליסטית ושוויונית, לא עשו שימוש בהיסטוריה המוזכרת למעלה, כצידוק לייסודה, ועל כך תעיד פסקת ההקדמה לחוקת הודו החפה מאזכור העבר (<http://www.constitution.org/cons/india/preamble.html>). אך בשלושת העשורים האחרונים מתנהל מאבק איתן, אשר גבה קורבנות בגוף ובנפש, על תוכן זהותה הלאומית של הודו. ישנם כוחות פוליטיים-חברתיים אשר מקדמים זהות לאומנית הכוללת אלמנטים רלגיוזים ואתנו-צנטרים, ובכך יוצרים הוויה בדלנית אשר מעצבת הכרה הומוגנית-הינדית.

עבודה זו תעסוק בשימוש הפוליטי שעושה התנועה הלאומנית בהודו בהיסטוריה, לשם הגדרת הזהות ההודית מחדש, החל מהמהפך הפוליטי שאירע ב-1977 ועד ימינו. עיצוב ההיסטוריה היא כמובן, רק דרך אחת מני רבות בהן עושה התנועה שימוש, אך הייחוד בשליטה על ה"אמת" ההיסטורית, הוא באפשרויות שהיא מעניקה לטווח הקצר ואולי חשוב מכך, לטווח הארוך.

בחלק הראשון של פרק הרקע אנסה להניח יסודות על משמעות ההיסטוריה כמושא מחקר בפני עצמו וכמעצבת חברה. אעשה ניסיון לדון בנקודה חשובה אליה לא אתייחס בגוף העבודה, והיא התקופה הפוסט-מודרנית שאנו חיים בה, והשאלות שהיא מעוררת בחקר ההיסטוריה. בחלק השני אתן רקע על התנועה הלאומנית בהודו, בדגש על הנרטיב ההיסטורי אותו היא מנסה לקדם.

בהמשך אדגים את הנרטיב והמתודות ששימשו כוחות אלו דרך שני מקרי בוחן:

- i. שימוש בכוח הפוליטי בתחום החינוך- שינוי ספרי הלימוד בנושא היסטוריה לבתי ספר, תחת שלטון ה-Janata Party בין 1977-1980 ותחת שלטון ה-Bharatiya Janata Party בין 1998-2004.
- ii. השמדת ממצאים היסטוריים, אלימות והשתקה כלפיי אינטלקטואלים- תקיפת המוסד Bhandarkar Oriental Research Institute ב-2004 והחוקרים D.N Jha, James w. Laine.

בפרק מזיכרונותיה טוענת Romila Thapar, היסטוריונית הודית מוערכת, שהשימוש בהיסטוריה ככלי פוליטי אינו ייחודי להודו (Thapar, 2009), והדבר מתרחש במדינות רבות ברחבי העולם. כך שלדידי בעבודה זו **הודו** היא מעיין מקרה בוחן בפני עצמו לשימוש המסוכן ולהשפעה העצומה, שיש להיסטוריה וזיכרון, בחיי היום יום של חברות אנושיות.

תפקידה של ההיסטוריה בעיצוב חברה

כדי לבחון כיצד היסטוריה משפיעה על חברה, אפתח בלנסות לבאר מהי היסטוריה ומהו תפקידו של ההיסטוריון. בספרו "ההיסטוריה מהי" כותב אדוארד הלט קר "ללמוד על הווה לאור העבר, פירושו גם ללמוד על העבר לאור ההווה. תפקיד ההיסטוריה להעמיק את ההבנה של עבר והווה גם יחד, דרך יחסי הגומלין ביניהם" (הלט קר, 1986), ואותם יחסי הגומלין הם שבונים את עבודת החוקר. ההיסטוריון חי בהווה, רואה ולומד את הממצאים הארכיאולוגיים, המנהגים, הקהילות, מקרים דומים מקבילים, ועבר קרוב ורחוק. כלי העבודה שלו הם המציאות שסביבו, היכולת להבין את הקונטקסט והזיקה בין הפרט לכלל, הכלת השערות וממצאים חדשים ואף סותרים. בעזרת אלו אמור ההיסטוריון לבנות סיפור שמסביר את שאירע, ובעזרת תיאורו את העבר ניתן להבין את ההווה בצורה נהירה.

עד כה כוחה של ההיסטוריה הוא להסביר את העבר ובכך את ההווה, אך להיסטוריה יש יכולות נוספות. היא יכולה להצדיק או ליטול את הבסיס הלגיטימי, להניע המונים, לקשר בין בני אנוש חיים למתים ועתיקים, למצוא אשמים ולעורר מוסר ומוסרנות. אריק הובסבאום טוען בספר "The Invention Of Tradition" שיש מסורות מומצאות שמתעלות את העבר כדי ליצור צידוק להמשך קיומן, אפילו אם הן מסורות "חדשות" (Hobsbawm, 1984) מסורות אלו, בהתאם למה שהן מייצגות ומכילות, מבנות חברה על ערכים מסוימים, משמע להיסטוריה יכול להיות תפקיד משמעותי בהבניית חברה.

עבודה זו עוסקת בקבוצה אשר קוראת תיגר על תפיסת ההיסטוריה ועבודת ההיסטוריון, בכך שמניעיהם וכליהם הם אחרים בתכלית. דוגמא למניע שונה היא אמונותיהם, ועל כך כותב הלט קר "אני כשלעצמי אינני מוצא כיצד ניתן לפשר בין אמונה במעמד העצמאי של היסטוריה לבין האמונה באיזה כוח על-היסטורי המעניק לה את המשמעות והחשיבות." (הלט קר, 1986) דוגמא לכלי שונה היא כושר ההמצאה, לעיתים ללא קשר למציאות. ועל כך אביא מדבריו של הובסבאום, בניסיונו להסביר כיצד מסורות מומצאות טוענות להיות עתיקות יומין "It is clear that plenty of political institutions, ideological movements and groups- not least in **nationalism**- were so unprecedented that even historic continuity had to be invented, for example by creating an ancient past beyond effective historical continuity, either by **semi-fiction...or by forgery**" (Hobsbawm, 1984) ההדגשות אינן במקור). חשוב לציין בהקשר זה, שהארגונים הלאומנים בהודו עוסקים רבות בנרטיב של הציוויליזציה ההודית, כלומר בהיסטוריה עתיקה בת אלפי שנים, ומכיוון שאין ממצאים רבים מתקופה זו וניתן להפריך ולהמציא את העבר למכביר.

הלט קר, בניסיון להבין ולהגדיר מהי היסטוריה כותב ציטוטים רבים של היסטוריונים שונים, אחד מהם טוען ש"ההיסטוריה אינה עובדתית כלל וכלל, היא אינה אלא סידרה של הערכות

מוסכמות" (הלט קר, 1986), ומתוך כך ניתן להעלות שאלות קשות בהקשר הפוסט מודרני. כמו למשל מהי עובדה או הערכה? מי צריך להסכים? איך מסכימים? מה עושים במקרה של אי הסכמה?

לא אצליח לענות על שאלות אלו בעבודתי, אך חשוב לי לעמוד על גישה זו בתפיסת ההיסטוריה, ולהדגיש כמה היא מסייעת לאותם קבוצות לאומניות לעוות ולשנות את המחקר והמציאות. ישנם חוקרים רבים שתומכים בשבירת המוסכמות האקדמיות המוכרות, שמעוניינים להסיר חסמים ומסגרות קיימות למתודיקה של חקר ההיסטוריה, ורבים מהם מונעים מרצון אמיתי בשחרור ושיתוף הציבור. אך במודע או שלא במודע, הם מקדמים תהליך חמקמק, בו מחד גיסא מעמדה העצמאי של ההיסטוריה עולה וגואה בעקבות החופש שהם מעניקים, ומאידך גיסא ההיסטוריה מתעקמת ונכבלת בשלשלאות לכל תשוקה ודמיון. כדי לחזק נקודה זו אסכם בדבריו של ריצ'רד אוונס, היסטוריון אשר חקר את הרייך השלישי "In a climate of postmodernism, of discourses floating free, Holocaust-deniers can thrive with impunity" (Menon, 2004).

התנועה הלאומנית בהודו והנרטיב ההיסטורי שהיא מקדמת

בפרק זה אתחיל בסקירה קצרה על התנועה וענפיה, והתפתחותה הכרונולוגית הכללית. אנתח מהו הנרטיב אותה היא מנסה לייצר. התיאור יכלול פרטי מידע השייכים להיסטוריה העשירה של הודו, עליהם לא ארחיב רבות, אלא אנסה דרכם לשקף את הרעיון הכללי. ארגון הגג שמכיל בתוכו את ענפי התנועה הוא ה-Sangh Parivar (תרגום: משפחה של ארגונים), ובאמתחתו עשרות ארגונים, אזכיר כאן את המרכזיים הפועלים בתחומי חיים שונים. הזרוע הפוליטית היא ה-Bharatiya Janata Party (תרגום: מפלגת העם ההודי) או בקיצור ה-BJP, הזרוע העולמית היא ה-Vishva Hindu Parishad (בתרגום: המועצה ההינדית העולמית) אשר מגייסת כספים ומקיימת פעולות תעמולה בכל העולם, בעיקר בקרב קהילות הינדיות. הזרוע הצבאית היא ה-Rashtriya Swayamsevak Sangh (בתרגום: ארגון מתנדבים לאומיים) או בקיצור ה-RSS אשר מארגנים קבוצות ומאמנים אותן פיזית ומנטאלית. דוגמא לאחת הקבוצות הללו הם ה-Bajrang Dal ארגון מיליטנטי שמגייס לשורותיו נוער הינדי. בתחילת המאה ה-20, תחת שלטון הראג', התעוררו תנועות לאומניות כדוגמת ה-RSS או ה-Hindu Mahasabha. הם לקחו חלק בתנועה למען עצמאות, ובעשורים הראשונים לשלטון הקונגרס היו מורגשים יותר בפרובינציות ופחות בשלטון המרכזי. אך עם ירידת קרנה של מפלגת הקונגרס והתפתחותן של אופוזיציות חזקות במהלך שנות ה-60 וה-70, מפלגות הימין הלאומניות התחילו לקבל מקום מרכזי בפוליטיקה ובחברה ההודית. מאורע שמהווה קרש קפיצה הוא משטר החירום ב-1975, תחת אינדירה גנדי ומפלגת הקונגרס, בו נעצרו חברים בתנועות הימין הלאומניות שנחשדו כ"אויבי הממשלה", ונשללו מהם זכויותיהם הדמוקרטיות. לאחר סיום משטר החירום, בבחירות 1977 מפלגת ה-Janata Party, זוכה ומנהיגה קואליציה מורכבת והפכה שמחזיקה מעמד עד 1980. שנות ה-80 מאופיינות בהתעוררות הינדית לאומנית דרך קמפיינים גדולים, והתנועה עושה עבודת שטח רבה בקרב הפרובינציות ואוכלוסיות שונות כדוגמת קאסטות נמוכות. ניתן לקשר בין פועלם לשתי התרחשויות, האחת היא ניצחונה ב-1989 של ה-

Natioanal Front בה-BJP לקחה חלק מרכזי, והשנייה היא התפרצויות אלימות רבות כלפי מיעוטים לא הינדים, כדוגמת מהומות אחמדאבד ב-1985 (שני, 2013). בשנות ה-90 התנועה מחזקת את אחיזתה במישור הפוליטי והציבורי, ותחתיה מתקיימים קמפיינים גדולים הכוללים אלימות רבה. אחד המשפיעים אשר הוכיחו את כוחה הרב והמוביליזציה שהיא מסוגלת לו, היו תהלוכות חוצות מדינות בנות אלפי משתתפים ב-1990 וב-1992, שמטרתן הרס המסגד ב-Ayodhya ובניית מקדש לאל Ram. ב-1998 מפלגת ה-BJP זוכה בבחירות, ומחזיקה בשלטון במשך 6 שנים. בשנות ה-2000 התנועה הלאומנית ממשיכה להתחזק בפרובינציות השונות, ואירוע אלים ראוי לציון קורה ב-2002 במדינת גוג'ראט, שם מתרחש פוגרום נגד מוסלמים תחת שלטון ה-BJP במהלכו מאות נרצחו ואלפים נפצעו. ב-2014 תנועת ה-BJP זוכה בבחירות המרכזיות. (Lall, 2008)

התנועה הלאומנית ההינדית, בניסיון לקדם אמונות ודעות שיעניקו לה חוזק ואחיזה פוליטית, עושה שימוש בהיסטוריה דרך יצירת נרטיב המורכב משתי תמות, "הודו להינדים" ו"האחר". להלן הרעיון הכללי של כל תמה, התקופות ההיסטוריות שהיא עוסקת בהן, והטיעונים המרכזיים שסותרים את המחקר האקדמי המקובל.

הודו להינדים

הרעיון הכללי הוא ליצור תודעה היסטורית שהודו תמיד הייתה שייכת להינדואיזם החזק בן אלפי השנים, ששימש כמרכז הבראשיתי של הציוויליזציה האנושית, והאמונות שמקיימים כיום אנשים מסורתיים הן עתיקות, ולפיכך לא ניתן לסתור או להתווכח עימן (Menon, 2004). התקופות הנידונות הן מוקדמות, למשל התקופה הוודית המתוארכת ל 1,500 לפני הספירה וממלכת הגופטה שהתקיימה במאה הרביעית והחמישית לספירה. נושא אחד הוא האדרת הארים¹ ואף טענות בדבר היותם מקומיים, בניגוד לדעה הרווחת שהתפתחה במאה ה-18 על ידי הבלשן וילאם ג'ונס שטען, על סמך דמיון בין הסנסקריט לשפות אירופאיות, שהארים מקורם מאירופה. טענתם היא שהימצאותה של לשון קרובה לסנסקריט מעבר לגבול ההודי-איראני, אינה מעידה על כך שהארים הגיעו ממערב ופלוש לחצי היבשת ההודית, אלא קרה הדבר ההפוך, הם פלוש לאירופה (Thapar, 2009). טענה נוספת לגבי הארים היא שהם היו תרבות אחת הומוגנית ומגובשת, שהיוותה השפעה מרכזית על עמי האזור, אך היא עצמה לא קיבלה השפעות חיצוניות (Thapar, 2009). בהקשר זה נוספת טענה מרכזית, אותה מנסים לקדם בתחומי דעת שונים והיא הומוגניות ומונותאיזם בהינדואיזם, אשר מחזק את אחדותם של המאמינים. למשל דרך טשטוש קיומן של קאסטות שונות לאורך התפתחות ההינדואיזם, ובעיקר ניסיון להעלים את היחס המפלה כלפי קאסטות נמוכות, וזאת על ידי האדרת דמויות היסטוריות מקאסטות אלו. או פולחן וקידוש האל ראמה והפיכתו למרכזי, וזניחת פנתיאון האלים. כל אלו בניגוד לדעת החוקרים שההינדואיזם אינה דת ליניארית קוהרנטית אלא מסועפת, מורכבת ומגוונת. (Menon, 2004). טיעון נוסף הוא שהמסורת והמנהגים שמוכרים כיום, קוימו גם בעבר הרחוק על ידי ראשוני המאמינים, למשל הימנעות מאכילת בקר. לעומת היסטוריונים שגורסים, בהתאם

¹ לפי המחקר הארים הינם שבטים נומדים אשר פלוש לתת היבשת ההודית ב-1,500 לפני הספירה והקימו את הציוויליזציה ההודית

לממצאים ארכיאולוגיים ופילולוגיים של כתבים, שבעבר הרחוק אכלו בקר או השתמשו בו בפולחן. את כל הנושאים הללו עוטפת העצמה של המסורת וההיסטוריה ההינדית, שמתבטאת בהפרזה בחשיבותה של ממלכת הגופטה, ובטענות, שלדעת החוקרים הן די מופרכות, שבתקופה הוודית בהודו הומצאו האסטרונומיה והמתמטיקה (Thapar, 2009).

האחר

הרעיון הכללי הוא שבני הדת הלא הינדים, בעיקר המוסלמים, הם שונים ולא שייכים, ולפיכך הדתות ומאמיניהם התפתחו זו לצד זו, ללא השפעות ובריחוק רב. יחד עם זאת הם גם מואשמים בהרס הודו החזקה ותפקידם בעיצובה בטל בשישים. התקופה הנידונה היא החל מהמאה ה-11, בה החלו פלישות של קבוצות מגוונות שהשתייכו לדת האסלאם. אך לפני הטיעונים המרכזיים של התמה, כאן הוא המקום לעמוד על מהי חלוקה לתקופות היסטוריות ואיזה רעיון היא משרתת בידי התנועה הלאומנית. הלט קר טוען ש"חלוקת ההיסטוריה לתקופות (פריודיזציה) אינה מציינת עובדות, אלא השערות נחוצות או כלי עזר למחשבה" (הלט קר, 1986), והשערות של הבריטים, שכתבו את ההיסטוריה של הודו עמוסים באידיאולוגיה אוריינטליסטית,² הייתה חלוקה תקופתית לפי דתם של השליטים. בעיניי הלאומנים, לחקר הקולוניאליסטי הזר אין זכות בכתבת ההיסטוריה ההודית, ברם את החלוקה התקופתית הבריטית הם מאמצים, ואף מסמנים את 'התקופה המוסלמית' כימי הביניים של הודו, זמן של אפלה ושקיעה (Thapar, 2009). טיעון מרכזי הוא שהמוסלמים היו פולשים אכזריים שהרסו ובזזו מקדשים, וכמו כן שליטים נוראיים אשר דיכאו ביד קשה את המלכים ההינדים. במסגרת זו גם מתפתחת האדרה של שליטים ולוחמים הינדים, בעיקר כאלו שהתנגדו למוסלמים כדוגמת המיתוס של Shivaji, שחי במאה ה-17 באימפריה המרתית ונלחם במוגהולים (Lall, 2008). ולבסוף התנועה הלאומנית מקדמת גישה של הקטנת תרומתם של המוסלמים להודו על ידי הפחתת חשיבותם של למשל שלטון המוגהול, התפתחות הסופיזם ותנועת הבהקטי. ובתחום ההיסטוריה המודרנית קיימת מחיקת פועלם של מוסלמים בתנועת העצמאות נגד השלטון הבריטי, ועל אחת כמה וכמה אף האשמת השלטון המוסלמי בכיבוש הבריטי של תת היבשת. (Date, 2007)

² אוריינטליזם הוא הדרך שבה מתוארת תרבות המזרח בעיניים מערביות, והוסיף על כך אדוארד סעיד אשר טען שנקודת המבט של המערב היא מתנשאת.

מקרה בוחן ראשון- שינוי ספרי לימוד בנושא היסטוריה

מקרה בוחן זה מערב שני שדות פעולה מאוד אפקטיביים בשימושה של הזרוע הפוליטית של התנועה הלאומנית, חינוך והיסטוריה, ביצירת השפעה לטווח הרחוק. מהסיבה הפשוטה שהיא מגדלת ומחדירה למיליוני מוחות צעירים ורכים, את האידאולוגיה שלה, ובכך בוראת תומכים ומצביעים עתידיים. Lall אף מרחיקה לכת וטוענת, שבאסיה כולה רווחת התפיסה שחינוך אינו רק דרך קידום כלכלי, אלא כלי פוליטי ליצירת זהות לאומית (Lall, 2009). בפרק זה אתאר כיצד בנויה המערכת החינוכית בהודו, כיצד נכתבו ספרי הלימוד להיסטוריה, מהי השתלשלות האירועים שבמרכז המחלוקת בדבר שינוי הספרים, דוגמאות לשכתוב הספרים אליהם מתנגדים החוקרים, והשערות לגבי תוצאות השינוי.

בהודו, כמו בכל מערכת מדינית, המשרדים הממשלתיים משקפים את עמדת העומדים בראשה, כך למשל מערכת החינוך אשר מושתת על דמוקרטיה, ויש בה גופים רבים הפועלים בפיקוח ובשקיפות. תחת המשרד הממשלתי MHRD³ שאחראי על התפתחות אנושית, קיים גוף האחראי על חינוך בבתי הספר ה- NCERT⁴, גוף זה הוא בשליטה ממשלתית ואינו אוטונומי, הוא יוסד ב-1961 ואחראי לספק, בין היתר, ספרי לימוד. על גופים אלו יש רשויות מפקחות כמו ה- CABE⁵ שתפקידה הוא ייעוץ מקצועי לגבי התכנים, וה- NPE⁶ שמנחה את מדיניות החינוך הממשלתית. חשוב לציין שהודו, מהיותה פדרציה המורכבת ממדינות שונות ומגוונות, מאפשרת לכל מדינה לבחור ולברור את תוכנית הלימודים שלה.

ההיסטוריונית Romilla Thapar מספרת בזיכרונותיה שבשנות ה-60' פנו אליה, ואל אקדמאים מכובדים אחרים, מטעם ה- NCERT לכתוב ספרי לימוד בתחום התמחותה, הציוויליזציה ההודית, ספרי לימוד אלו יכוננו *סדרה 1*. התפיסה שהניעה את הכותבים הייתה שספרי ההיסטוריה צריכים להיות ברמה גבוהה, עם תפיסה חילונית, מדעית ומתקדמת. היא מתארת את התרגשותה: "I

Would like to emphasize that even 15 years after India became an independent nation the notion of a national cause was very strong...its essential characteristic was the sense of enthusiasm that we were involved in the building of a nation..." ואף

מוסיפה את תחושת האחריות החינוכית "As the author of a textbook I felt that I had the responsibility of educating a generation to think differently and in new ways about the subject" (Thapar, 2009). אך בעיניה ובעיני מבקרים רבים, הספרים שנכתבו היו עמוסי מידע ופרטים, ובמילים אחרות לא מותאמים לתלמידים. הביקורת שהוטחה בשנות ה-60' וה-70 כללה גם בעיות עם התוכן, כגון בשנת 1969 קראו חברי פרלמנט ל-Thapar לשנות בספרה את

³ Ministry of Human Resource Development

⁴ National Council of Educational Research and Training

⁵ Central Advisory Board of Education

⁶ National Policy on Education

מוצאם של הארים, ולכתוב שהם ילידים מקומיים, אך ועדות מקצועיות התנגדו לשינוי על סמך המחקר.

בבחירות בשנת 1977 זכתה מפלגת הימין הלאומנית Janata Party במנדט השליטה, והחלו לקום ביתר שאת קולות בפרלמנט, בעיתונות ובציבור, לשנות את ספרי הלימוד. הטענות שנשמעו הן למשל בנוגע לאכילת בקר בעבר או הצגתם החיובית מדי של שליטים מוסלמים. אמנם הספרים נותרו, ושרר שקט זמני בזמן שלטון מפלגת הקונגרס משנת 1980 אך המאבק על ה"אמת" ההיסטורית החל. מקרה שינויי ספרי הלימוד השנוי במחלוקת אירע במהלך כהונתה בת שש השנים של ה-BJP בהנהגת הממשלה, בה היא דאגה למקם את נבחריה במשרדי ה-MHRD הכוללים את תחום החינוך. בטענות שונות כלפי חוסר הלימת ספרי הלימוד לתלמידים, כפי שצוין לעיל, הורתה הממשלה להוריד את ספרי הלימוד מהמדפים ולהתאימם. מבצע שכתוב הספרים, שיכונן סדרה 2, אשר התרחש ללא פיקוח מצד המוסדות המוסדרים וללא תיאום עם כותבי ספרי סדרה 1, הושק תחת הסיסמא "Indianize, nationalize and spiritualize". במרץ 2002 הוגשה עתירה לבית המשפט העליון נגד הספרים החדשים על ידי ה-NHRC⁷, אך זה דחה את העתירה והותיר את הפצת הספרים (Economic and political weekly, 2002). ספרי הלימוד להיסטוריה סדרה 2 שהופצו היו מבוססים על סדרה 1, אך שונו או נמחקו פסקאות רבות ושישה עשר דפים, מספרים שונים הוסרו. כמה דוגמאות: בספרים לגילאי 12 נכתב שבתקופה הוודית היה איסור לאכול בקר. לגילאי 13 נכתב שדיכוי נשים החל עם הכיבוש המוסלמי ושבימי הביניים היו קיימות שתי דתות הומוגניות בלבד "הינדים" ו"מוסלמים" (ללא ציון סיקים, ג'יינים, בודהיסטים או הינדואיזם הטרוגני, ומוסלמים שמורכבים מעמים שונים). גילאי 16 למדו שהסופים נהגו לפי השריעה⁸ בלבד והקשיבו רק לעולמא, ⁹ לגילאי 17 מוזכרות במאה ה-19 תנועות התעוררות הינדיות בלבד, ללא אזכורה של אסיפת קראצ'י ב-1931 או פועלו של Syed Ahmad Khan, ואף המהטמה גנדי מוצג באופן רכרוכי. (Lall, 2009) השינויים עוררו זעם ומחאה מצד חלקים נרחבים בציבור, אך רבים התלמידים שלמדו וגדלו על ספרים אלו. ב-2004 חזרה מפלגת הקונגרס לשלוט בפרלמנט, והכריזה על החלפת ספרי הלימוד סדרה 2 וכתבת ספרי לימוד סדרה 3, שתנסה לענות על טענות המקטרגים מכל הצדדים. למרות זאת, כיום, יש מדינות ובתי ספר, שבחרים להשתמש בספרי סדרה 2 ואף להוסיף אליהם מידע נוסף ולא בהכרח בדוק מדעית. המפלגה הלאומנית השתמשה בזרוע הפוליטית שלה וחדרה לתחום החינוך הלאומי, שם יצרה את ההיסטוריה בהתאם לנרטיב שהיא מעוניינת לקדם, על ידי שינוי ספרי הלימוד הנלמדים בהודו כולה. הספרים שהיא הפיצה מקדמים בדלנות, ראייה דיכוטומית ועליונות אתנית. השלכות שינוי הספרים הן רחבות, ועוד לא ניתן לראות את כולן על פני השטח, אמנם יש הטוענים שהחינוך בג'וגרט תחת ה-BJP הוא שהוביל ב-2002 לפוגרום ולטבח הנוראי של מוסלמים. (Lall, 2008)

⁷ The National Human Rights Commission

⁸ הדין וההלכה הדתית האסלמית

⁹ חוג חכמי הדת האסלאמיים

מקרה בוחן שני- השמדת ממצאים ותקיפת אינטלקטואלים

מקרה בוחן זה מציג את שימושה של הזרוע המיליטנטית של התנועה הלאומנית בכלי בסיסי ויעיל, אלימות, כלפי היסטוריונים שלא מסכימים עם הנרטיב של התנועה. האלימות שביסודה כוחנית, הפחדה והרתעה, מטרתה למנוע מדעות שונות להיות בשיח הציבורי והאקדמי, ובכך לגרום להן להיעלם, והתוצאה המקווה הסופית היא, לברוא "אמת" היסטורית חדשה. בפרק זה אחזור להנחות מוצא של חקר ההיסטוריה שהתנועה הלאומנית אינה פועלת לפיהן, ואביא כמה דוגמאות לתקיפתם של אינטלקטואלים ומוסדות מחקר, ותוצאותיהן הישירות של תקיפות אלו.

כאמור, היסטוריון אמור להתייחס למחקרים אחרים, למרות שהם לעתים סותרים את התיאוריה שלו, ולפתח את המחקר לטובת גילוי האמת ההיסטורית, ולא לנסות לעצור אותו. הלט קר כותב "יש להמשיך ולהתקדם תוך גישוש הדרך, יש לנסות השערות סבירות חלקיות, ולהסתפק בתוצאות זמניות, כך שהדלת תישאר תמיד פתוחה לשיפור נוסף". (הלט קר, 1986) בפרק זה אפרט כיצד פעילי התנועה הלאומנית מונעים ממחקרים חדשים לצאת לאור, עד רמה של פגיעה פיזית ונפשית בחוקרים. בנוסף, הכלים הפרקטיים החשובים של ההיסטוריון הם הממצאים, כדוגמת חפירות ארכיאולוגיות, עדויות כתובות, חפצי אמנות ועוד. במקרה אותו אפרט מטה, השמידו ממצאים נדירים, ובעצם על ידי וונדליזם זה ניתן למחוק, ואף לברוא, "אמת" היסטורית.

ב-5 בינואר שנת 2004, כשלושה חודשים לפני הבחירות הכלליות בהודו, פרצו כ-150 פעילי תנועת Sambhaji Brigade למכון המחקר Bhandarkar Oriental Research Institute, בעיר Pune שבמדינת מהרשטרה, ופשטו על מדפי הספרייה. הם השמידו כ-18,000 ספרים וכ-30,000 כתבי יד, ביניהם עותק של ה-Mahabharata מהמאה הראשונה לספירה, וכתובת עתיקה של ה-Rigveda שנכתבה על עלי דקל. סיבת התקיפה הייתה עבודתו במוסד של היסטוריון James W. Laine שכתב ב-2003 ספר על Shivaji, בו נכתב בגלוי שהוא היה בן ממזר. Shivaji חי במאה ה-17 במהרשטרה, הקים קבוצות גרילה, לחם בשליט המוגולי והצליח להחלישו באזור. הוא המליך עצמו והקים מדינה מרתית¹⁰ עצמאית. Shivaji (Dalrymple, 2005) הפך דמות מיתית בידי פוליטיקאים ימניים ומהווה כלי פוליטי בקרב רבים. דוגמא אחת לכך היא הפקת הצגה גרנדיוזית של סיפורו בת 200 שחקנים הכוללת סוסים, גמלים ופילים, במימונו ותמיכתו של Narendra Modi, שזכה ב-2014 בבחירות מטעם ה-BJP. דוגמא נוספת היא פוליטיקאים שמצהירים בעצרות המוניות על החזרת ה-Bhavani, חרבו המיוחדת של Shivaji. המתקפה על ספרו של Laine הייתה נושא נפוץ לקראת הבחירות, והתעמולה כללה שריפת בובות בדמותו ברחובות, איומים על חייו, תקיפת מלומד הודי שמוזכר בסיוע לספר ונמרח בזפת. בנובמבר של אותה שנה, הוסר הספר מהחנויות בהודו על ידי ההוצאה לאור של אוניברסיטת אוקספורד.

בתגובה לאירוע זה התראיין ההיסטוריון Dwijendra Narayan Jha "This is terrorism. The entire community of scholars and liberals have to fight it together. People have been frightened into silence- and politicians seem to encourage it" (Dalrymple, 2005) ואף

¹⁰ Maratha

הוא, חוקר מוערך בכל העולם, נפגע שנתיים לפני המקרה של Laine בעקבות ספרו "The Myth Of The Holy Cow". בספרו המחקרי מגולל Jha את מעמדה של הפרה בהודו בתקופות היסטוריות שונות, ומשתמש במקורות שונים ומגוונים בתחום הדת ככתבים בודהיסטים, ג'יניסטים והינדואיסטים, אך גם בתחום הרפואה, והסנסקריט הקלאסי. טענתו היא שמעמדה המקודש של הפרה השתנה ועבר תהליכים רבים, ובעבר הפרה שימשה כמזון וכמרכיב בטקסים דתיים. Jha קיבל איומים על חייו, המוציא לאור הראשון של הספר הפסיק אחרי הפחדות מטעם בריונים, ואת עבודת השני עצרו על ידי צו בית משפט. ואף בבריטניה, בה חיה קהילה הינדית גדולה ורבת השפעה, הספר יצר רעש גדול, ונעשה ניסיון לעצור את הפצתו. (Pye, 2002)

קיימות דוגמאות רבות להיסטוריונים נוספים, הודים ולא הודים, אשר הותקפו בגין דעותיהם, אין הוכחה ממשית ליעילות השיטה, אך ניתן להניח שבחלק מהמקרים היא עבדה. בנוסף לאיום זה, ההיסטוריונים ההודים חווים מלכוד חברתי, כשהם מואשמים בחוסר פטריוטיות ונאמנות למדינה ההודית, ויש סכנה ממשית על עבודתם במוסדות אקדמיים ברחבי המדינה.

התנועה הלאומנית משתמשת בכוח ההשפעה שלה על גורמים שונים כמו עיתונות, אקדמיה, קהילות הינדיות בעולם, פוליטיקה מקומית והאדם הפשוט כדי ליצור מעגל טרור ואלימות כלפי אנשי אקדמיה, אשר מקדמים מחקר אתי עם נרטיב שונה ממנה. על ידי כך היא מסוגלת "למחוק" אנשים, בעקבות כך דעות, תיאוריות וכמובן, לברא היסטוריה אחרת.

סיכום

בעבודה זו עסקתי בתפקידה השונים של ההיסטוריה, ובעיקר בכוחה לעצב חברות אנושיות. התמקדתי בניסיון עיצוב הנרטיב ההיסטורי של החברה היהודית, על ידי התנועה הלאומנית ההינדית בהודו.

ההיסטוריה אינה עומדת תלויה בפני עצמה, היא מדע סובייקטיבי תלוי פרשנות, והפרשן-היסטוריון מציגו, מושפע מרוחות הזמן, הנורמות ותפיסות עולמו. אך מה יהא על מקומה של ההיסטוריה ותפקידו של ההיסטוריון, אם שניהם יופעלו, בכוונת תחילה, על ידי כוחות פוליטיים שונים? בעיניי זו סכנה גדולה, מכיוון שבמקרה זה מהותה של ההיסטוריה, פרשנות של המציאות, תשתנה לחלוטין. ואף ארחיק לכת ואטען שבמידה ותרחיש זה יתקיים בצורה גורפת, זהו 'מותה של ההיסטוריה'. החקר ושאלת השאלות יאבדו מערכם, מכיוון ש"התשובות" מוכתבות מראש, ותפקידן ליצור היסטוריה לבקשת הכוח הפוליטי המכוון.

ההיסטוריה נמצאת כיום בליבו של מאבק, בו הנאבקים מחפשים להופכה לנכס אשר בבעלותם, וכך יוכלו הם להשתמש בה כרצונם. למשל למחוק ידע היסטורי, לברא עבר שלא התרחש, לרומם או ללעוג לאישים ומיעוטים, לבסס הווה רצוי על סמך לגיטימציה העבר "האמיתי" שלהם. המאבק בכוחות אלו הוא ארוך, מתיש ואף אינסופי, אבל זוהי מלחמת אין ברירה. הנאבקים הם האקדמיה, היסטוריונים וכל אדם בציבור הרחב אשר תר אחר ה'אמת והצדק'. דרכי המאבק הן ערנות ובחינה מדוקדקת של ההיסטוריה המוצעת, הטלת ספק מרובה ובחינה אישית, קידום שיח רציונאלי לעומת רגשי, הגברת כוחות דמוקרטיים שיכולים להיאבק באלימות נגד אנשי רוח, ולבסוף הפיכת הידע נגיש ונהיר לאוכלוסיה.

כולי תקווה שההיסטוריה תישאר חיה ובעטת, אמנם תלויה בפרשנות, אך חופשייה מבעלים.

הלט קר, א' (1986) **היסטוריה מהי?** (תרגום: רם, א'), תל אביב: מודן הוצאה לאור.

שני, א' (אביב 2013), הפוליטיקה של זהויות בהודו, **זמנים**, 122, 88-99.

Chatterjee, P. (1998) Introduction: A Political History of Independent India, in Chatterjee (ed.), *State and Politics in India*, (pp. 12-39) Delhi, India: Oxford University Press.

Dalrymple, W. (April 7, 2005) India: The War Over History, *New York Review of Books*, 52;6.

Date, V. (May 19, 2007), Politics of Shivaji: The James Laine Affair, *Economic and Political Weekly*, 42;20, pp. 1812-1814.

Hobsbawm, E. (1984) Introduction: Inventing Traditions. In Hobsbawm E. & Ranger T. (Eds.), *The Invention of Tradition*, (pp. 1-14). Cambridge, England: Cambridge University Press.

Lall, M. (2008) Educate to Hate: the Use of Education in the Creation of Antagonistic National Identities in India and Pakistan, *Compare: A Journal of Comparative and International Education*, 38;1, pp. 103-119.

Lall, M. (2009) Globalization and the Fundamentalization of Curricula: Lessons from India, In Lall M. & Vickers E. (Eds.), *Education as a political tool in Asia*, (pp.1, 157-178), London, England: Routledge.

Menon, L. (Aug 2004) Coming to Terms With the Past: India, *History Today*, 54;8, pp 28-29

More Grist to the Mill (2002) *Economic and political weekly* 37;14, pp. 1296-1287
לא מצאתי את שם הכותב***

Pye, L.W. (November-December 2002) Review: The Myth of the Holy cow, *Foreign Affairs*, 81;6, p. 203.

Sayers, M. (February 2003) Review: The Myth of the Holy cow, *The Journal for Asian Studies*, 62;1, pp. 311-313.

Thapar, R. (2009) The History Debate and School Textbooks in India: a Personal Memoir, *Oxford University: History Workshop Journal*, 67;1, pp. 87-98